

B O E K E N

De politieke memoires van John Kenneth Galbraith

Kees Tamboer bespreekt: John Kenneth Galbraith, *Wereldeconomie in deze eeuw*.

Verslag van een ooggetuige, Baarn: Sesam, 1995.

Een stelling die weinig economen voor hun rekening durven nemen: John Kenneth Galbraith is, na Keynes, de belangrijkste econoom van deze eeuw. Deze sceptis die soms zelfs de vorm van kwaadaardige beroepsnijd aanneemt, heeft mij altijd verbaasd, want de Amerikaan is toch – om enkele wapenfeiten te noemen – de man die: – het indrukwekkendste boek (*The Great Crash 1929*) heeft geschreven over de ineenstorting van Wall Street en de traumatische gevolgen daarvan; – zich vervolgens heeft ontwikkeld tot de scherpste en helderste criticus van het vrije-marktsysteem, zonder ooit in linksistisch geleuter te vervallen; – de scheefgroei in het bedrijfsleven – de onmacht van de sappende kleine ondernemer tegenover de arrogantie van 'big business' – genadeloos aan de kaak heeft gesteld; – als eerste de aandacht heeft gevestigd op de onbetaalde bijdrage van vrouwen aan het nationaal produkt, aldus de onvolkomenheid van officiële statistieken illustrerend; – altijd verbeterd is blijven zoeken naar het antwoord op de vraag waarom in een maatschappij van overvloed het kwaad van de armoede blijft voortwoekeren; – maar

bovenal de onschatbare economische betekenis van de collectieve sector in het middelpunt van het publieke debat heeft gebracht.

Politici die verslengerd zijn aan de privatiseringsideologie – en in die kringen bewegen zich tegenwoordig verontrustend veel vooraanstaande PvdA-politici – zouden er goed aan doen Galbraith's beroemdste boek, *The Affluent Society*, nog eens uit de kast te halen, bijna veertig jaar geleden gepubliceerd, maar helaas nog even actueel als toen. In dit boek neemt Galbraith de 'conventional wisdom' op de korrel, volgens welke de bijdrage van de in de particuliere sector opererende autofabrikant aan de welvaart hoger moet worden aangeslagen dan die van de overheid die zorgt voor een behoorlijk wegennet. In die redenering is eenmaal verworven kennis van eminent belang, maar worden investeringen in onderwijs gezien als een collectieve last waarop bezuinigd dient te worden. Het is dezelfde discriminatie van de collectieve sector waaraan ook het parse kabinet-Kok zich bezondigt, als het de privatisering van de Ziektewet doordrukt met het argument dat het goed is voor de werkgelegenheid omdat de collectieve lasten dan afnemen. De werkelijkheid is dat door die ingreep juist voor het kleine bedrijf de financiële en administratieve lasten in de particuliere sector zóveel zwaarder worden dat deze 'banenmotor' onherroepelijk zal gaan pruttelen en sputteren.

Galbraith is een meeslepende veelschrijver. In november 1994 promoveerde oud-Parool-redac-

teur Jan Beishuizen in Amsterdam op een prachtige dissertatie over het werk van de Amerikaan. Dit proefschrift is precies een jaar geleden in S&D besproken. Toen Beishuizen zijn studie afrondde, had Galbraith zesendertig boeken gepubliceerd. Ondanks zijn hoge leeftijd – Galbraith is 87 jaar – gaat de produktie onverminderd door. Eind vorig jaar verscheen boek nummer negenendertig, dat vrijwel meteen werd vertaald: *Wereldeconomie in deze eeuw. Verslag van een ooggetuige*. In februari van dit jaar kwam Galbraith naar Amsterdam, als gast van het John Adams Institute, onder meer om het boek hier ten doop te houden. Dat geschiedde tijdens een buitengewoon geanimeerde bijeenkomst in een propvolle aula van de hoofdstedelijke universiteit, waar – en ook dat was pijnlijk – vvd-leider Bolkestein als eregast op de voorste rij zat, terwijl PvdA-prominenten schitterden door afwezigheid. Het laatste boek van Galbraith is niet belangrijk, maar wel interessant. Het bevat de politieke memoires van de man die zestig jaar lang het economische debat (als vooraanstaand Harvard-econoom) en het politieke debat (als adviseur van de presidenten Roosevelt, Kennedy en Johnson en van diverse Democratische presidentskandidaten) in de Verenigde Staten heeft getoont. Het is een welkome aanvulling op Galbraith's vijftien jaar geleden verschenen, persoonlijker getinte autobiografie *A Life in Our Times*. Evenals zijn grote voorganger John Maynard Keynes heeft Galbraith een diepe afkeer

B O E K E N

van het militaire bedrijf. Al in het derde hoofdstuk, 'De wortels van de wanorde', staat hij daar uitvoerig bij stil en toont hij aan dat niet alleen soldaten en burgers de slachtoffers zijn, maar dat elke politieke leider die een land in oorlog leidt, ook zijn eigen val tegemoet gaat – ongeacht of hij als overwinnaar of als verliezer uit de strijd tevoorschijn komt. Deze instelling heeft geleid tot de pijnlijkste breuk in Galbraith's loopbaan – met president Lyndon Johnson, uitgerekend de Democratische president die grootse plannen had om, overeenkomstig de adviezen van Galbraith, de strijd tegen de armoede aan te binden. 'Lyndon Johnson,' aldus Galbraith, 'had meer aandacht voor de zorgen van de armoede dan Kennedy. Kennedy had daar zelf nooit mee te maken gehad; Johnson had de armen in zijn jeugd zelf gekend.' In november 1967 publiceerde Galbraith een beroemd pamflet: *How to Get Out of Vietnam*. Het hartstochtelijke pleidooi om de rampzalige interventie in Vietnam zo spoedig mogelijk te beëindigen vond gehoor bij de studenten van Amerika, maar helaas niet bij de politici in Washington die steeds dieper verstrikt raakten in 'het militaire waagstuk waardoor aan het visioen van de Great Society en ook aan het presidentschap van Lyndon Johnson een einde

kwam', zo stelt Galbraith bitter vast.

De meest fascinerende bladzijden in het boek zijn die waarop Galbraith beschrijft hoe hij begin jaren dertig als jonge ambtenaar betrokken raakt bij de ingrijpende economische hervormingsplannen van president Roosevelt. 'Toen ik een jaar nadat Roosevelt aan de macht gekomen was in Washington arriveerde,' vertelt Galbraith, 'was mijn indruk vooral die van een geweldige opwinding, een sterke bereidheid tot handelen en grote onzekerheid over wat er te doen stond. De onzekerheid maakte de opwinding alleen maar groter; het betekende dat bijna iedereen het woord kon nemen en dat er soms zelfs naar geluisterd werd. Het was een voordeel dat velen van ons zo jong waren. Ik heb het nu over de honderden die naar de hoofdstad waren gehaald of gelokt om er de nieuwe taken en vacatures van de New Deal te vervullen. Niemand hoefde te zwijgen vanwege zijn (vrouwen waren in onze kringen zeldzaam) jonge leeftijd en geringe ervaring; er waren er trouwens maar weinig voor wie dat niet gold.' Met evenveel hartstocht als waarmee hij de komst van de armoedebestrijders naar Washington toejuicht (en daartoe rekent hij ook Bill Clinton en zijn aanhang), heeft Galbraith altijd het cynisme

van de Republikeinse denivellementsbeleid bestreden. Ook weer in dit boek. Onder Reagan en Bush 'moesten de armen zoveel mogelijk uit het publieke geweten gebannen worden' en 'kwam elke opmerking over belastingverhoging neer op politieke zelfmoord'. Hard en sarcastisch prikt Galbraith die opgeblazen politiek waarvoor algemeen gelauwerde economen als Arthur Laffer en George Gilder de weg geëffend hadden, door: 'Voor de armen was inkomen en elke vorm van hulp niet goed voor hun persoonlijkheid, voor hun ondernemingszin en voor hun inspanningen; niet goed voor hun welzijn, kortom. Zoals de rijken de prikkel van meer geld nodig hadden, zo hadden de armen de prikkel van minder geld nodig.'

Wereldeconomie in deze eeuw is niet een boek dat verrast door veel nieuwe inzichten; het mees- te komt bekend voor. Maar dat is juist ook wat het boek zo aantrekkelijk maakt: het is goed en leerzaam al die waarheden die Galbraith in zijn leven heeft blootgelegd en die vaak alweer vergeten zijn, nog eens voorgeschied te krijgen. En omdat Galbraith heel goed schrijft, heeft de hernieuwde kennismaking iets feestelijks.

KEES TAMBOER

is redacteur economie bij Het Parool

